

---

## Актуальні проблеми судового права: огляд міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Івана Єгоровича Марочкіна

30 жовтня 2015 р. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого та кафедра організації судових та правоохоронних органів Університету провели Міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми судового права», присвячену світлій пам'яті видатного вченого професора Івана Єгоровича Марочкіна.

Проблеми судового права завжди викликали значну зацікавленість із боку наукової спільноти та практиків. Проте захід указаної тематики був проведений уперше. Метою конференції було широке обговорення гострих проблем судового права, висловлення пропозицій щодо їх подолання, а також вироблення концептуального бачення щодо предмета, принципів, суб'єктів судового права та загальних положень судових процедур.

Відкрив пленарне засідання з вітальними словами проректор з наукової роботи професор **А. П. Гетьман**, який зазначив, що конференція присвячена пам'яті видатного вченого та прекрасної людини – Івана Єгоровича Марочкіна, який стояв біля витоків судового права незалежної України, і тому тема конференції обрана не випадково. Також проректор висловив сподівання, що захід матиме цікаву та конструктивну дискусію.

Привітала учасників і організатор конференції, завідувач кафедри організації судових та правоохоронних органів професор **Л. М. Москвич**, яка відзначила актуальність теми та побажала учасникам плідної роботи. Також професорка презентувала колективну монографію «Судова влада», ідея видання якої належала професору **І. Є. Марочкіну**. До монографії увійшли концептуальні положення наукових робіт Івана Єгоровича, його учнів, друзів, вчених та практиків, разом з якими він створив основи теорії судової влади, фундамент судового права.

Із науковою доповіддю «Судове право і процесуальний статус учасників цивільного судочинства» виступив Постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України **А. О. Селіванов**. Академік зазначив, що праці професора **І. Є. Марочкіна** мають особливе значення для теорії і практики, оскільки професор **І. Є. Марочкін** – це вчений з академічно світлим баченням перспектив удосконалення судової системи, приділяючи особливу увагу «розумному судочинству». Увага акцентувалася на тому, що у сучасних умовах вимогливості й відповідальності суддів

за правильне здійснення процесуальних стадій та їх діяльність як юристів, професійна компетентність стає вирішальним чинником довіри до суддів і це вимагає з їх боку неухильного дотримання законів незалежно від правосуб'єктності учасників правосуддя.

Із науковою доповіддю «Адвокатура в системі суб'єктів судового права» виступила доктор юридичних наук, професор кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка **О. Г. Яновська**. Професорка наголосила, що концептуальною основою для оптимізації реалізації судової влади в Україні здатна стати окрема галузь правової науки – судове право, яке покликане, у тому числі, розкрити найважливіші принципи взаємовідносин судової влади з іншими органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства, а інститут адвокатури в системі суб'єктів судового права має займати чільне місце.

Доктор юридичних наук, професор кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка **С. В. Прилуцький** презентував доповідь на тему «Суд як ключова категорія та визначальний феномен судового права», в якій поставив низку нагальних питань, які прямо стосуються предмета теорії судової влади, і які не «втискуються» у класичне сприйняття суду винятково як органу державної влади, окресленого рамками судової системи. Доповідь викликала особливо жваву та цікаву дискусію, тон якої задав професор А. О. Селіванов. Було обговорено декілька проблемних питань та висловлено чимало пропозицій щодо їх вирішення.

Із доповіддю «Судове право як процесуальне право: до постановки проблеми» виступила доктор юридичних наук, начальник кафедри управління, адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності Національного університету Державної податкової служби України **О. П. Рябченко**. Було зазначено про доцільність наукового підходу щодо визначення судового права як процесуального права, зважаючи не тільки на обґрунтовані єдині засади різних видів судового процесу, а й на визнання існування правосуддя суто у процесуальній формі.

«Конституційне право на судовий захист і міжнародні стандарти» – доповідь доктора юридичних наук, доцента, в. о. завідувача кафедри правосуддя Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича **О. В. Щербанюк**. Зазначено, якщо судовий захист здійснюється у всіх формах судочинства, то він постає як комплексний міжгалузевий інститут права, тобто як сукупність взаємопов'язаних юридичних норм (інститутів), що містяться в різних галузях права, що регулюють однорідну групу суспільних відносин.

Наукова доповідь «Судова влада і суспільство: актуальні напрямки взаємодії» доктора юридичних наук, доцента, голови Апеляційного суду Запорізької області **В. В. Городовенка** була присвячена проблемам довіри до судової гілки влади, межах допустимої критики судової гілки влади, відкритості та проблемам громадського контролю за судом.

Особливо дружні привітання на адресу організаторів конференції висловив професор кафедри кримінально-

го процесу Національної академії внутрішніх справ **Д. П. Письменний**, побажавши, щоб даний захід, присвячений пам'яті його друга професора І. Є. Марочкіна, став для Університету традицією. У науковій доповіді «Відновлення функцій Верховного Суду України як найвищого судового органу України» Д. П. Письменний наголошував на визначальній ролі Верховного Суду у судовій системі України.

Верховному Суду України була присвячена і наукова доповідь **О. Б. Прокопенка**, кандидата юридичних наук, судді Верховного Суду України «Роль Верховного Суду України в забезпеченні ефективності національної судової системи». Зокрема, було зазначено, що Верховний Суд України направив до Верховної Ради України свої пропозиції щодо конституційних засад реформування судової системи, розроблено пакет законодавчих ініціатив щодо внесення змін до Конституції України, стратегії удосконалення діяльності судової системи, розширення можливостей позасудового вирішення справ, покращення доступу громадян до правосуддя, зміцнення ролі Верховного Суду у питаннях забезпечення однакового застосування усіма судами норм права.

Із доповіддю на тему «Внесення змін до Закону України «Про судовий збір» та забезпечення права на доступ до правосуддя» виступила кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Н. Ю. Сакара**. Доповідачка розглядала питання збільшення ставок зі сплати судового збору та чи не було цим створено обмеження права на доступ

осіб до суду, які можуть призвести до порушення права на справедливий судовий розгляд.

Кандидат юридичних наук, доцент, науковий консультант Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ **О. З. Хотинська-Нор** виступила із доповіддю на тему «Теорія судової реформи в структурі судового права», у якій зазначила, що слід усвідомлювати, що реформи генерують потік інституціональних змін у судовій системі, частина з яких здатна розвиватися за наміченим планом, друга частина реалізується у спотвореному вигляді, третя – стає нереальною та відмирає. Тому теорія судової реформи повинна стати невід'ємною складовою науки судового права, розкриваючи основні детермінанти реформування інститутів судової влади.

Із науковою доповіддю на тему «Взаємодія Генеральної прокуратури з Конституційним Судом за додержанням прав і свобод людини» виступив **В. Г. Клочков**, кандидат юридичних наук, прокурор відділу слідчого управління Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції, докторант Національного транспортного університету України. На розсуд учасників конференції було запропоновано аналіз форм та механізмів взаємодії Генеральної прокуратури України з Конституційним Судом України для ефективного забезпечення прав і свобод людини, а також запропоновано удосконалення їх реалізації.

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правосуддя Харківського національного університету

ім. В. Н. Каразіна **М. В. Руденко** презентував аудиторії доповідь на тему «Варто повернути інститут контролю судді за своєчасним зверненням до виконання судових рішень та впровадити звіт про виконання рішення суду». Професор наголосив, що забезпечення своєчасного примусового виконання судових рішень, підвищення ефективності виконавчого провадження та реорганізація системи виконання судових рішень є одним із пріоритетних завдань у рамках реалізації судової реформи.

Доктор юридичних наук, професор, заступник керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ **В. В. Сердюк** виступив із доповіддю на тему «Передумови досягнення уніфікації судової практики в Україні». Було сказано, що специфіка судової діяльності перш за все пов'язана із постійним застосуванням права до конфліктних ситуацій, які виникають у суспільстві. Для цього суд зобов'язаний діяти в рамках закону та підкорятися лише йому. Однак практика правозастосування судами розкриває ряд проблем, з якими вони стикаються майже щодня, однією з яких є відсутність стійкості законодавства. Сконструювати ідеальний закон ще не вдалося нікому, оскільки об'єктивно він завжди буде відставати від суспільних потреб, але наближати закон до потреби його відповідності для вирішення правового спору є основним завданням нормотворчої діяльності. А стійкість законодавства лише побічно перебувала в полі наукового пошуку.

«Органи виконання рішень суду в системі суб'єктів судового права» – тема наукової доповіді кандидата юри-

дичних наук, доцента кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, судді у відставці **В. В. Афанасьєва**. Досліджуючи цю проблематику, доповідач дійшов таких висновків. По-перше, остаточне і повне виконання судових рішень є логічним завершенням реалізації функції правосуддя; по-друге, цей процес має розглядатися у сфері дії судового права, тож органи і особи, які його реалізують, повинні позиціонуватися як суб'єкти судового права; по-третє, органи виконання судових рішень організаційно відокремлені від органів судової влади, відносячись до виконавчої гілки влади (державні виконавча та кримінально-виконавча служби) або здійснюючи незалежну професійну діяльність (приватні виконавці), проте діють у безпосередньому взаємозв'язку із ними; по-четверте, суд впливає на органи виконання, забезпечуючи контроль за виконанням судових рішень. Покладення на суд контролюючої функції у цій сфері передбачає його відповідальність за своєчасне, повне і неупереджене виконання судових рішень.

Кандидат юридичних наук, доцент, суддя господарського суду Харківської області **Т. Д. Суярко** виступила із доповіддю на тему «Дисциплінарна відповідальність судді: диявол у деталях (Проблемні питання застосування до суддів дисциплінарної відповідальності на підставі підпункту “а” частини 1 ст. 92 Закону України “Про судоустрій і статус суддів”)». У доповіді був запропонований детальний аналіз притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного про-

вадження на підставі умисної або внаслідок недбалості незаконної відмови в доступі до правосуддя (у тому числі незаконна відмова в розгляді по суті позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги тощо) або інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило учасниками судового процесу реалізацію наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил підсудності чи підвідомчості.

Продовжуючи тематику відповідальності суддів, виступила **О. М. Овчаренко**, кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, головний науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності ім. академіка В. В. Сташиса із доповіддю «Інститут юридичної відповідальності судді в системі судового права». Інститут юридичної відповідальності судді – це складний міжгалузевий регулятивно-охоронний інститут права, що динамічно впливає на найважливіші відносини, пов'язані з формулюванням і формалізацією ознак неправомірних дій суддів та процедур притягнення цих посадових осіб до різних видів відповідальності й служить охороні режиму верховенства права в сфері правосуддя. Інститут юридичної відповідальності судді поєднує ознаки предметного (специфічним предметом його регулювання є правовідносини, які пов'язані з реалізацією компетентними органами держави обов'язку судді зазнати покарання за неправомірний вчинок) й функціональ-

ного (до змісту цього інституту входять норми, які регламентують процедури притягнення суддів до різних видів юридичної відповідальності) інституту.

**М. О. Борисенко**, аспірантка кафедри криміналістики та кримінального процесу Академії адвокатури України, помічник судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, виступила із доповіддю на тему «Зарубіжний досвід забезпечення єдності правозастосування судами». Зазначила, що забезпечення єдиного застосування норм права судами різних країн світу значною мірою залежить від правової системи, оскільки у різних судових системах представників різних правових систем запроваджуються притаманні лише конкретній країні механізми забезпечення єдності правозастосування.

Із науковою доповіддю на тему «Прокуратура як суміжний інститут судової влади» виступив кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Ю. І. Крючко**. Євроінтеграційний вибір України потребує реформування прокуратури відповідно до європейських стандартів. На думку доповідача, оптимальним варіантом в актуальних умовах є віднесення прокуратури до системи судової влади, оскільки завдання прокуратури, будучи пов'язаними зі здійсненням правосуддя, повинні визначати її місце у судовій гілці влади.

«Проблеми функціональної спрямованості прокуратури в контексті її інтеграції до судової влади» – тема доповіді **А. В. Лапкіна**, кандидата юридичних

наук, асистента кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Доповідач звертав увагу на те, що, на його думку, запропонована стаття проекту змін до Конституції України однозначно не вирішує питання щодо місця прокуратури у судовій владі. Сама по собі наявність цієї статті у Розділі «Правосуддя» не означає повноцінної інтеграції прокуратури до судової влади, як, наприклад, не є інститутом судової влади і адвокатура, статтю стосовно якої пропонують також включити до цього Розділу. Тому прокуратуру та адвокатуру можна розглядати, швидше, як суміжні із судовою владою інститути, ніж як органи останньої.

Із доповіддю «Проблемні питання, що виникають при розгляді справи по суті в судах першої інстанції» виступила **К. Є. Готьван**, студентка 4-го курсу 3-ї групи Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (науковий керівник доцент І. О. Русанова). На розгляд аудиторії були запропоновані основні проблеми, що перешкоджають швидкому та всебічному розгляду справи, та запропоновані деякі можливі шляхи їх подолання.

Наприкінці другого пленарного засідання були підбиті підсумки роботи конференції, висловлені слова щирої вдячності усім учасникам, вручені сертифікати учасника студентам.

Повні тексти наукових доповідей та повідомлень учасників конференції опубліковані організаційним комітетом конференції у збірнику матеріалів конференції: Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкина (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / редкол.: Л. М. Москвич (голова) та ін. – Х. : Право, 2015. – 440 с.

**Матеріали підготували:**

**Л. Москвич**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри організації судових та правоохоронних органів, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**І. Юревич**, кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**Я. Ковальова**, кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого